

سبک همسراری حضرت زهرا(س)

لیلا بدرآبادی^۱

چکیده

حضرت زهرا (س) الگوی کامل یک زن مسلمان است و ازدواج او با حضرت علی (ع) هدفی عمیق در جهت رسیدن به کمال در تمام ابعاد زندگی بوده است. زن، رکن اساسی پیوند مهر و دوستی در ازدواج است و به دلیل لطافت و ظرافتی که در روح خویش دارد نقش عمده‌ای در ایجاد آرامش و محبت در خانواده ایفا می‌کند. برای رسیدن به کمال این ظرفیت خدادادی باید از الگوهای پیروی کنیم. در این میان حضرت زهرا (س) الگوی کامل یک زن مسلمان است، این مقاله در صدد است به گوشه‌هایی از سیره حضرت زهرا (س) در امر همسراری به روش کتابخانه‌ای از نوع توصیفی تحلیلی بپردازد. شخصیت فاطمه الزهرا الگویی کامل برای انسان‌ها و مخصوصاً خانم‌ها است؛ در واقع کرامت و سجایای اخلاقی ایشان در همسراری و تربیت فرزندان و موارد بسیار دیگر به اندازه‌ای مثال زدنی است که مسلمانان ایشان را به عنوان اسوه و الگوی کامل می‌دانند از جمله سبک همسراری حضرت زهرا تأمین آرامش روانی در خانه، حفظ احترام به همسر، قناعت در زندگی و تربیت فرزندان می‌توان نام برد.

کلمات کلیدی: الگو، همسر، حضرت زهرا (س)، مشورت، احترام.

^۱ . سطح دو، مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (س)، بم.

مقدمه

سبک به معنای روش خاص ادراک و بیان افکار به وسیله ترکیب کلمات و انتخاب الفاظ و طرز تعبیر است.^۱ انسان در رفتارهای فرهنگی اجتماعی خود شیوه‌های متعددی را سرمشق نگرش شخصیت خود و اطرافیانش لحاظ می‌کند اسلام با تاکید بر حفظ حرمت آدمی رعایت شئونات شخصیت انسانی را مورد تحسین قرار می‌دهد. روشن است که حضرت زهرا(س) نه تنها الگوی یک زن مسلمان و نمونه‌ی مکتب اسلام برای زنان جهان است بلکه اسوه‌ی صبر و استقامت در ابعاد مختلف زندگی می‌باشد؛ از جمله فضائل آن حضرت مقام علمی ایشان است لذا سیره رفتاری و علمکردی این بانوی بزرگ باید در همه ابعاد مورد تحقیق بانوان جامعه‌ی ما قرار بگیرد و در سبک همسررداری، سیره‌ی این بانوی بزرگ اسلام مورد ترویج قرار گیرد تا آموزه‌های فراوان شخصیتی و حریم واقعی زندگی ایشان الگوی خانواده‌ها قرارگیرد و همین دلیل ضرورت ایجاد می‌کند تا با سبک همسررداری حضرت زهرا (سلام الله علیها) آشنایی پیدا کنید. به این منظور این مقاله در صدد است تا به سبک همسررداری حضرت زهرا(سلام الله علیها) بپردازد هدف از این مقاله آشنایی با سبک همسررداری حضرت زهرا (سلام الله علیها) است؛ کتاب‌هایی در زمینه سبک همسررداری حضرت زهرا یافت شد که از جمله‌ی آن کتاب فاطمه الگوی زندگی از احمدی، سیره فاطمی از خاتمی و بهشت خانواده از جواد مصطفوی به موضوع همسر داری به صورت کلی پرداخته اند اما در این مقاله به سبک همسررداری حضرت زهرا پرداخته شده است.

^۱ . <https://lamtakam.com/dictionaries/dekhoda/316271>

رعایت احترام همسر

از ویژگی‌های زندگی قرآنی، زندگی بالمعروف است «وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ»^۱ که مقصود آن است که زندگی عقلایی داشته باشید. از ویژگی‌های این زندگی احترام متقابل است احترام متقابل یعنی زوجین حریم یکدیگر را نگه دارند و به شخصیت یکدیگر اهانت نکنند.

مسئله احترام و تکریم شخصیت مؤمنان یک اصل مورد عنایت اسلام است، جامعه با شخصیت در سایه احترام متقابل شکل می‌گیرد و اگر این احترام شکسته شد، کم‌کم، افراد تحقیر می‌شوند و استخفاف روی می‌دهد. استخفاف در نقطه مقابل تکریم است جامعه وقتی بی شخصیت شد، سلطه بر آن آسان خواهد شد. قرآن در مورد فرعون می‌فرماید، «فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأُمْلَأُوهُ»^۲ اول قوم خود را تحقیر کرد و شخصیت‌شان را از بین برد و در پی آن بود که از او اطاعت کردند. منطوق این سخن آن است که در جامعه‌ای که آن جامعه از شخصیت بایسته برخوردار نباشند در آن جامعه مستکبران مسلط خواهند شد. در زندگی خانوادگی، احترام متقابل محبت‌آور است و محبت ملات یک زندگی آن قرآن پسند است. زندگی حضرت امیرالمؤمنین با حضرت زهرا(س) در این جهت، در قله قرار دارد. یعنی در این نه سال حتی یک مورد بی‌احترامی نه از سوی امیرمؤمنان (ع) و نه از سوی حضرت صدیقه طاهره (س) دیده نشد و آنچه وجود داشت احترام در بالاترین سطح بود. دفاع‌های حضرت صدیقه طاهره- (س) از امیرمؤمنان علی (ع) و بیان شخصیت مولا علی (س) در جاهای مختلف به خصوص در خطبه فدکیه احترام‌های حضرت زهرا(س) به امیرالمؤمنین نه تنها به عنوان یک شوهر بلکه به عنوان ولی و امام بوده از سوی دیگر امام علی علیه السلام درباره حضرت فاطمه علیها السلام فرمودند: «فوالله ... لا اغضبتنی ولا عصت لی امرا ولقد کنت انظر الیهما فتنکشف عنی الهموم والاحزان؛ سوگند به خدا که (حضرت فاطمه علیها السلام) هیچ گاه مرا

۱. نساء، آیه ۱۹.

۲. زخرف، آیه ۵۴.

خشمگین نکرد و در هیچ کاری از من سرپیچی ننمود. و من هرگاه به فاطمه علیها السلام نگاه می کردم، غم و اندوه از من زدوده می شد»^۱. این تابلوی یک زندگی علوی است.

سؤال این است که احترام متقابل در این خانه بود، اما آیا در طول این نه سال زندگی، اختلافی هم بین امیرالمؤمنین (ع) و حضرت صدیقه طاهره (س) اتفاق افتاد یا نه؟ ابتدا باید دو مقدمه بیان کنیم و بعد وارد این بحث بشویم. مقدمه اول این است که اختلاف بر دو گونه است: اول اختلاف سلیقه، دوم اختلاف در هدف در هدف که نام آن تفرقه است.

اختلاف سلیقه، لازمه انسانیت انسان و انتخابگری است، لذا شما دو انسان را پیدا نمی کنید که از هر جهت شبیه هم باشند و قهراً اختلاف سلیقه خواهند داشت. اصل این اختلاف سلیقه را باید از برکات و از الطاف ذات مقدس ربوبی برای انسان ها بدانین؛ چون با این اختلاف سلیقه هاست که جامعه سامان می گیرد. ما طلبه ها مثلی داریم و می گوییم: «لَوْ لَا إِلَّا ذَوَاقٌ لَمَّا قَامَتْ إِلَّا سَوَاقٌ» «اگر ذوق های مختلف نبود، اصلاً بازار شکل نمی گرفت». در جامعه اگر همه ذوق بوعلی سینا شدن و یا فرهنگی شدن داشتند و یا اگر همه فقط ذوق صنعتی داشتند، چه اتفاقی می افتاد و چگونه جامعه سامان پیدا می کرد خداوند در هرسری، ذوق و سلیقه ای قرار داده تا از این رهگذر جامعه سامان پیدا کند و اگر این اختلاف سلیقه، درست هدایت بشود از سرمایه های نفیس برای جامعه خواهد بود زن و شوهری که تازه ازدواج می کنند و هرکدام در فضای جداگانه ای بزرگ شده اند، وقتی به هم می رسند، تا بخواند سلیقه هایشان هماهنگ شود مدتی طول می کشد، بنابراین این اختلاف سلیقه نگران کننده نیست. آنچه مایه نگرانی است، این است که کسانی با بی تدبیری شان این اختلاف سلیقه را سکوی تفرقه و جدایی قرار بدهند. بنابراین اختلاف سلیقه در محیط خانواده امر طبیعی است، ولی بایستی زوج های جوان تلاش کنند که این اختلاف سلیقه سر از تفرقه و جدایی در نیاورد و این با حاکمیت عقل و مدارا در زندگی امکان پذیر است. لذا تا مشکلی پیش آمد،

^۱. بحار الأنوار، مجلسی، ج ۳، ص ۱۳۴

دختر و پسر نرود به پدر و مادرش بگوید و تا می‌توانند گره را خودشان باز کنند در قرآن کریم تشبیهی در این باره آمده است که نکات متعددی در آن وجود دارد «هُنَّ لِبَاسُ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسُ لَهُنَّ»^۱.

نکته دیگر اینکه اختلافات خانوادگی ریشه دارد و نبایستی با اختلافات خانوادگی سطحی برخورد کرد. بزرگانی که در باب اخلاق خانواده کتاب نوشته‌اند، در رابطه با اختلافات خانوادگی بحث‌های خوبی را مطرح کرده‌اند. بهترین کسی که در این زمینه خوب بحث کرده است؛ مرحوم آقای سید جواد مصطفوی در کتاب بهشت خانواده است ایشان در این کتاب شش ریشه برای اختلافات خانوادگی بیان می‌کند. ریشه بعضی از اختلافات خانوادگی فرهنگی است و گاه اخلاقی است.^۲ امیرالمؤمنین (علی) جایگاه والای حضرت را می‌داند. بنابراین عشق حضرت زهرا (س) به امیرالمؤمنین تنها عشق و محبت به یک شوهر نیست بلکه عشق به امام و اطاعت از او است. لذا تنها حریم شوهری، برای امیرالمؤمنین قائل نیست، بلکه او را هم شوهر و هم امام خود می‌داند. بنابراین، هنگامی که بینش چنین بینشی باشد دعوا ایجاد نمی‌گردد. علی (ع) فرمود: «قَالَ اللَّهُ مَا أَغْضَبْتُهَا وَلَا أَكْرَهْتُهَا عَلَى أَمْرٍ حَتَّى قَبَضَهَا اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ وَلَا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصَتَنِي أَمْرًا وَلَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا فَتَنْكَشِفُ عَنِّي الْمَهْمُومُ وَالْأَحْزَانُ»^۳؛ «به خدا قسم من فاطمه را به خشم و غضب نیاوردم و او را اجبار بر کاری نکردم تا آنکه به دیدار خدا رفت او هم کاری نکرد که مرا به خشم بیاورد و هیچ‌گاه نافرمانی مرا نکرد. هرگاه به فاطمه نگاه می‌کردم، غم و غصه از دلم بیرون می‌رفت.» لذا به هنگام شهادت حضرت زهرا (س) است پیامبر اکرم (ص) تا خدیجه زنده بود، همسر دیگری نگرفت، امیرمؤمنان علی (ع) نیز تا فاطمه زنده بود، مطلقاً همسر دیگری نگرفت.

۱. بقره، آیه ۱۸۷.

۲. بهشت خانواده، مصطفوی، ص ۳۸۷.

۳. بحالانوار، مجلسی، ج ۴۳، ص ۱۳۴.

اسلام می‌گوید: در اوامری که مربوط به زنان نیست با آنها مشورت نکنید و در اموری که مختص به آنهاست با ایشان مشورت کنید مانند امور مربوط به دخترانشان و نیز در امور مربوط به مردان هم با زنان مشورت نکنید، مگر با زنی که در امر مورد نظر عقل و تجربه کافی داشته باشد. «إِئْتَمِرُوا النِّسَاءَ فِي بَنَاتِهِنَّ»^۱ با زنانان در امور مربوط به دخترانشان مشورت کنید. «إِيَّاكَ وَ مُشَاوَرَةَ النِّسَاءِ فَإِنَّ رَأْيَهُنَّ أَلَىٰ أَفْنٍ وَ عِزْمَهُنَّ أَلَىٰ وَهْنٍ»^۲ «از مشورت با زنان بپرهیز که نظریه آنها ناقص است و تصمیمشان به سستی می‌گراید.»

احترام زن

امام صادق (ع) می‌فرماید: کسی که زن می‌گیرد باید او را اکرام کند، یعنی احترام کند و گرامی‌اش دارد این جمله یک لفظ است به جای صدها معنی که برخی از آنها ضمن دلیل این درس بیان می‌شود.

زن از نظر اسلام مهمان محترمی است که از جنبه احترام مهمان است و از جهت دخالت در امور زندگی، شریک صاحب‌خانه (شوهر) و از نظر امور داخلی مدیر و سرپرست و وقتی بچه‌دار شود، مادر خانواده و مادر اجتماع است و بلکه زن خوب ملکه‌ای است در کندوی عسل خانواده.

مرد مسلمان باید قبل از ازدواج تأمل کند و بپذیرد که وظیفه سنگینی به دوش او گذاشته می‌شود. دین او گاهی همسرش را امانت خدا معرفی می‌کند و گاهی مهمان صاحب اختیاری که باید احترامش نمود و از خطایش درگذشت و او را مانند استخوان کجی دانست که با وجود کجی و انحرافی که در دارد در نظام کلی جهان راست و مستقیم است پس باید به او مهربانی و با او سازش نمود.

^۱ . نهج الفصاحه، ص، ۲، ح، ۷.

^۲ . نهج البلاغه، مکتوب ۳۱.

عنوان « امانت خدا» را اگر تحلیل کنیم به این نتیجه می‌رسیم که گویا پیغمبر گرامی اسلام(ص) دست بانویی را گرفته و در خانه دامادی آورده و به او گفته است: این امانتی است از جانب خدا که به دست تو می‌سپارم باید او را مطابق امانت خدایی اکرام و احترام کنی و اگر بد رفتاری کرد باید با احترام طلاقش دهی و علی(ع) چون همسرش فاطمه(س) را به خاک سپرد فرمود: امانت خدا از دست من گرفته شد.

مردی که سعادت دنیا و آخرت بخواهد به سخن پیغمبرش گوش می‌دهد این سخن در گوش بی‌دین و غیرمسلمان فرو نمی‌رود او لایقات شنیدن این سخن را ندارد ولی اگر مسلمان سخن پیغمبر و رهبران دینی خود را نشنود سخن چه کسی را خواهد شنید؟ راستگوتر و داناتر و مهربان‌تر از پیغمبر و عترتش برای مسلمان چه کسی می‌تواند بود؟ امام صادق(ع) می‌فرماید هر که با خانواده‌اش خوش رفتاری کند خداوند عمرش را زیاد می‌کند. «عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ مَنْ اتَّخَذَ امْرَأَةً فَلْيُكْرِمْهَا فَإِنَّهَا امْرَأَةٌ أَحَدِكُمْ لِعَبَةٍ فَمَنْ اتَّخَذَهَا فَلَا يُضَيِّهَا»^۱ امام صادق(ع) از پدرش نقل می‌فرماید هر کس زنی بگیرد باید احترامش کند زن شما لعبت و دلبر است هر کسی لعبتی بدست آورد نباید آن را ضایع سازد.

^۱ . بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۴.

نتیجه گیری

سبک به معنای روش خاص ادراک و بیان افکار به وسیله ترکیب کلمات و انتخاب الفاظ و طرز تعبیر است . انسان در رفتارهای فرهنگی اجتماعی خود شیوه‌های متعددی را سرمشق نگرش شخصیت خود و اطرافیانش لحاظ می‌کند اسلام با تاکید بر حفظ حرمت آدمی رعایت شئونات شخصیت انسانی را مورد تحسین قرار می‌دهد. روشن است که حضرت زهرا(س) نه تنها الگوی یک زن مسلمان و نمونه‌ی مکتب اسلام برای زنان جهان است بلکه اسوه‌ی صبر و استقامت در ابعاد مختلف زندگی می‌باشد؛ لذا خانواده رکن اصلی جامعه می‌باشد یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های خانواده نداشتن مدیریت صحیح در زندگی است که باعث اختلافات و چالش‌ها در خانواده ایجاد می‌کند. از آنجایی که حضرت فاطمه(س) برای ما و تمامی خانواده‌های مسلمان بهترین الگو می‌باشند این دو بزرگوار «حضرت زهرا و حضرت علی علیهما السلام» آن‌چنان با عشق صفا محبت صداقت با هم زندگی کردند که برای همه‌ی همسران و زوج‌های جوان درس‌آموز بود صفا صمیمیت کانون خانواده به حضور با نشاط زن بستگی دارد. اما نشاط و سر زندگی یک زن به محبت مرد وابسته است بنابراین هرگونه رفتار خشونت‌آمیز و قهرگونه آرامش و نشاط خانه بهم می‌ریزد.

منابع و مأخذ

*قرآن كريم

*نهج البلاغه

۱. اسحاقى، سيد حسين، سبك زندگى فاطمى، قم، نشر هاجر چاپ اول، ۱۳۹۳.

۲. مصطفوى، سيد جواد، بهشت خانواده، قم، انتشارات، دارالفكر، چاپ اول، ۱۳۸۲.

۳. خاتمى، سيد احمد، سيره فاطمى، قم، چاپ اول، انتشارات مسيا، ۱۳۹۳

۴. مجلسى، محمد باقر، بحار الانوار جلد ۴۳، بيروت دارا حياء التراث العربى، ۱۴۰۳ق

۵. مجلسى، محمد باقر، مرآة العقول فى شرح اخبار آل الرسول، ج ۱۰، تهران دارالكتب الاسلاميه، ۱۴۰۴ق

۶. ابن بابويه، محمد بن على، من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۵۵۶، قم دفتر انتشارات اسلامى، ۱۴۱۳ق

۷. نورى، حسين بن محمد نقى، مستدرک الوسائل ومستبطل المسائل، ج ۱۳، موسسه اهل البيت عليهم السلام، قم،

۱۴۰۸ق

۸. كلينى، محمد بن يعقوب، الكافى، ج ۵، انتشارات دارالكتب الاسلاميه، تهران، ۱۴۰۷قمرى

۹. پاينده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، انتشارات انصاريان، ۱۳۸۳

۱۰. شيخ طوسى، محمد بن حسن، تهذيب، دارالكتب الاسلاميه

۱۱. فتال نيشابورى، محمد بن احمد، روضه الواعظين و بصيره المتعلمين، انتشارات الشريف الرضى، ۱۳۷۵

۱۲. ابن بابويه شيخ صدوق، محمد بن على، امالى، موسسه الاعلمى للمطبوعات، ۱۴۳۰

۱۳. آمدى، عبدالواحد، غرر الحكم و درر الكلم، دارالكتب الاسلامى، قم، ۱۴۱۰

سایت ها

<http://3rdimam.com/pages.aspx?pid=22&siteid=1>.۱

hawzah.net .۲